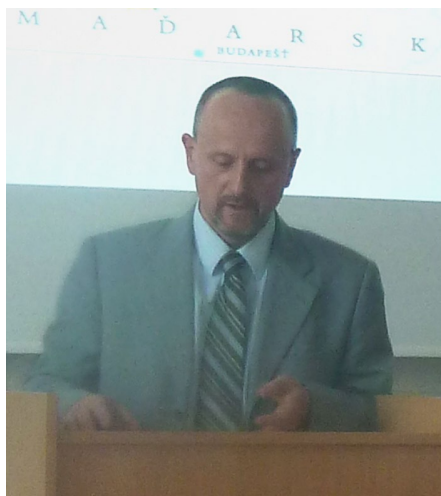

„100 LET OD VZNIKU ČESKOSLOVENSKA – 1918 / 2018“

Plzeň, 23. – 24. máj 2018

Peter KOVAL

Peter Koval. Foto: Ján Džujko

Ján Džujko. Foto: Peter Koval

V druhej polovici mája 2018 sa na pôde Filozofickej fakulty (FF) Západočeskej univerzity v Plzni konala vedecká konferencia venovaná problematike prvej Československej republiky (ČSR). Táto akcia zapadla do početných akcií naplánovaných tohto roku na Slovensku i v Čechách, ktorými si pripomíname 100. výročie založenia československého štátu v októbri 1918.

Vyššie dvadsať príspevkov bolo organizátormi, ktorými boli FF Západočeskej univerzity v Plzni a FF Jihočeskej univerzity v Českých Budějoviciach, rozdelených do dvoch konferenčných dní.

Po úvodnom slove, spojenom s privítaním všetkých hostí prodekanom pre vedu a výskum FF Západočeskej univerzity *doc. PhDr. Lukášom Novotným, PhD.*, vystúpil s prvým referátom (Svět v roce 1914) *prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.* Venoval sa v ňom hlavne okolnostiam, ktoré viedli k vypuknutiu svetového vojnového konfliktu a ich dôsledkom. Pripomenul, že aj napriek pomerne bohatej historickej produkcii o prvej svetovej vojne, polemika o príčinách jej začiatku je aktuálna dodnes. *Doc. Mgr. Andrej Tóth, PhD.*, upriamil pozornosť na národnostnú problematiku. V príspevku (První Československá republika – koncepcie „národného“ štátu versus mnohonárodnostní společnost) prízvukoval, že národnostný obraz ČSR bol rovnako komplikovaný ako v prípade Rakúsko-Uhorska. Samotná transformácia z mnohonárodnostnej monarchie na mnohonárodnostný štát

sa podľa jeho slov nevydarila. Ako hlavnú príčinu rozpadu ČSR videl, v súvislosti s národnostným problémom, nechotu českého štátotvorného národa citlivejšie vnímať potreby ostatných etníc v republike. Na tieto slová nadviazal príspevkom (Československo – národný štát Čechoslovákov? Úloha slovenskej otázky v česko-

slovenskej politike) *PhDr. Róbert Arpáš, PhD.* Jeho slová oscillovali okolo videnia a riešenia slovenskej otázky československými politickými stranami a vládnymi funkcionármi. *Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.,* a *prof. PhDr. Jan Jiráček, PhD.,* predstavili Oskara Buttera, osobnosť, stojacu za vznikom ČSR aj za vznikom jej ústavy. Butter bol popredným sociológom, novinárom a v čase prvej svetovej vojny členom odbojovej organizácie Maffia. Vo svojej profesionálnej činnosti sa zaoberal otázkou spoločenskej úlohy tlače a ostatných médií s dôrazom na medzinárodné vzťahy. *PhDr. Peter Koval', PhD.,* preniesol problematiku vzniku Československa „na perifériu“. V referáte (Štátny prevrat na periférii – Prešovská vojenská vzbura vojakov 67. pešieho pluku) objasnil, pre širšiu historickú verejnosť, pomerne menej známu dejinnú udalosť z dní vzniku republiky. V meste Prešov došlo k incidentu, k vojenskej revolte, keď miestni vojaci boli hlavnými vinníkmi rabovania obchodov. Výsledkom tejto rebélie bola poprava 41 vojakov a dvoch civilov pri múre kostola sv. Mikuláša v centre Prešova.

Na konferencii odzneli aj príspevky *Mgr. Jitky Vandrovovej* a *Mgr. Lenky Vandrovovej*, v ktorých sa venovali vykresleniu osláv a prejavov úcty (stavbou pamätníkov) ku dňu vzniku republiky v medzivojnovom období v meste Tábor a *Ing. Jana Brožeka* v základných rysoch rozoberajúceho športové oddiely Sokol, Orel, Nemecký telocvičný zväz, Zväz robotníckych telovýchovných jednôt. *Prof. PhDr. Bohuslav Jiroušek, Dr.,* prezentoval prítomným tému pripojenia Slovenska a Podkarpatskej Rusi prostredníctvom interpretácie Vratislava Kalouska. Išlo o známeho medzivojnového právnika, ktorý sa v knihe *O vojenskej diktatúre na Slovensku a Podkarpatskej Rusi v lete 1919 – 1922* zamýšľal nad povahou tejto diktatúry. *PhDr. Jitka Rauchová, PhD.,* sa vo svojom príspevku zaoberala snahami československých historikov uznať dátumy 28. október 1918 a 30. október 1918 za dni zrodu ČSR. Na zjazde československých historikov v roku 1966, ktorý bol o. i. spojený s viacerými kritickými hlasmi uberania sa československej historiografie v zmysle jej prílišného zideologizovania, predniesli toto želanie vyjadrujúce prihlásenie sa k odkazu prvej ČSR. V 60. rokoch v čase vlády komunistickej diktatúry to boli určite ojedinelé a odvážne hlasy odznené na verejnej pôde. Problematikou českého menšinového školstva v rokoch 1918 – 1938 sa zaoberal *PhDr. Karel Řeháček*. Hlavné problémy českého školstva v nemeckom prostredí pohraničia ČSR zhrnul do niekoľkých základných bodov: kvalita učiteľov, priestorové vybavenie a boj o žiaka, súperenie s nemeckým menšinovým školstvom. *Doc. Attila Simon, PhD.,* vo svojom vystúpení

Patrik Derfiňák. Foto: Ján Džujko

sledoval vzťah maďarskej menšiny k Československu cez vykreslenie postoja tejto menšiny k oslavám 10. výročia vzniku ČSR. Menšia časť maďarskej politickej reprezentácie na Slovensku privítala československý štát, no väčšia odmietla vznik ČSR so všetkým, čo priniesol. Maďarská národná strana a Krajinská kresťansko-socialistická strana v roku 1928 oficiálne odmietli oslavovať 28. október, k čomu sa pripojila aj väčšina maďarského obyvateľstva na Slovensku.

Druhý deň konferencie odštartoval zaujímavou témou *Mgr. Jan Vrba*. Zaoberal sa vzťahom českých Nemcov politicky organizovaných v Komunistickej strane Československa. Táto strana stála v medzivojnovom období v opozícii, bola považovaná za antisystémovú a zároveň za nadnárodnú, nakoľko v sebe združovala členov rozličných národností. Komunisti vyjadrovali podporu robotníctvu a kritizovali nacionálne pomery a politiku vedenia ČSR. V 30. rokoch sa českí nemeckí komunisti vracali k svojej minulosti a zdôrazňovali svoje historické korene vo Veľkonemeckej ríši. V aktívnej činnosti dávali dôraz na podporu kultúrnej činnosti svojej menšiny. *Mgr. Eva Fischerová, PhD.*, sa na akcii prezentovala referátom o Národnej jednote severočeskej v čase vzniku ČSR. Bola to organizácia, vykonávajúca národnopolitickú, národohospodársku, sociálnu a kultúrnu činnosť pretavenú do konkrétnej finančnej podpory zakladania škôl, organizovania kultúrnych akcií pre českých občanov v nemeckom pohraničí. Poľné četníctvo v roku 1919 na Podkarpatskej Rusi malo za cieľ strážiť hranicu s Maďarskom a Poľskom, pretože sa rozšírilo pašeráctvo a ilegálne prechody. Táto problematika bola v strede záujmu *Mgr. Davida Hubeného, PhD.* Jedným z hlavných zámerov poľného četníctva bolo aj potlačenie maďarskej a poľskej špionáže, no veľkou prekážkou bol nedostatok skúsených četníkov. *Doc. PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD.*, zameral svoj príspevok (Maďarská komunita na Šariši a vznik Československa) na výskum problematiky vzniku ČSR na teritóriu východného Slovenska. Šariš bol národnostne i konfesionalne pestrým regiónom, kde aj pod vplyvom nezájmu slovenských buditeľov pred prvou svetovou vojnou absentovalo slovenské národné povedomie. Maďarská menšina zastupovala v tomto prostredí významné úradnícke funkcie, a tak sa v prvých týždňoch a mesiacoch po vyhlásení Československa musela nová vláda zaoberať praktickými problémami súvisiacimi s povojnovou situáciou. Ako zdôraznil *doc. Derfiňák*, časť maďarskej menšiny na Šariši prejavila nedôveru v nový štát, nevidela v ňom svoje vlastné uplatnenie a odsťahovala sa. Časť maďarskej menšiny na východe Slovenska zostala a v priebehu 20. a 30. rokov 20. storočia sa viac či menej aktívne zapájala do verejného života v meste či na vidieku. Menšia časť maďarského obyvateľstva na Šariši vytvorila izolovanú komunitu s vlastným kultúrnym životom. *Doc. PhDr. Lukáš Novotný, PhD.*, predstavil výsledky výskumu zameraného na britskú diplomáciu prvej polovice 20. storočia a jej pohľad na akt vzniku Československa a vývoj česko-nemeckých vzťahov na konci roku 1918. *Mgr. Martina Halamová, PhD.*, v referáte (Fischlova reprezentace T. G. Masaryka) poukázala na činnosť židovského intelektuála, ktorý vyzdvihoval pozitívny prístup T. G. Masaryka k židom. Následne *prof. Mag. Dr. Peter Deutschmann* preniesol konferenčnú tému do roviny kultúry. Na viacerých príkladoch poukázal na rozvoj divadelníctva a priamy odraz motívu vzniku ČSR vo viacerých divadelných hrách medzivojnového obdobia. Podľa *prof. Deutschmanna* divadelné hry modelujú dejiny silnejšie a emotívnejšie ako historické práce, ale sú poznačené do väčšej miery ideológiou autora. *PhDr. Ján Džujko, PhD.*, sa ako od-

borník na dejiny regionálnej žurnalistiky na konferenčnej pôde predstavil témou, v ktorej zdôraznil 28. október 1918 ako zlomový dátum v rozvoji východoslovenského novinárstva. V roku 1918 na východnom Slovensku nevychádzalo žiadne po slovensky písané periodikum. Po vzniku ČSR a hlavne v roku 1919 začali vznikať nové noviny a časopisy z iniciatívy tam pôsobiacej slovenskej a českej inteligencie. Medzi nové a úspešné periodiká patrili napr. Slovenský východ, Šarišské hlasy. Hlavným centrom novinárstva na východnom Slovensku boli Košice, Prešov a Spišská Nová Ves. Posledným výstupom dvojdňového medzinárodného stretnutia bol príspevok *Luboša Mareka* venovaný dejinám československej kinematografie medzivojnového obdobia. V prezentácii si všímal štruktúru majiteľov kín či cenzúru. V závere predstavil základné spolky zastupujúce záujmy majiteľov kín – Zemský zväz kinematografov v Čechách a Klub českých kinooperátorov, ako aj profesijné záujmové periodiká – Český kinematograf, Československý film.

Medzinárodná vedecká konferencia bola obohatená o pásmo piesní v interpretácii súboru Ostravská bandaska. Hudobné vystúpenie bolo zamerané na českú hudobnú produkciu predvojnového a medzivojnového obdobia. Filozofická fakulta Západočeskej univerzity v Plzni a Filozofická fakulta Juhočeskej univerzity v Českých Budějoviciach zorganizovali vydarenú akciu na mimoriadne aktuálnu tému. Aktívni i pasívni účastníci sa v každý konferenčný deň zapojili do mimoriadne plodnej diskusie, ktorá dokazovala atraktivitu obsahu konferencie a jednotlivých výstupov.